

Participatieonderzoek:

De rol van het netwerk in het voorkomen en verkorten van uithuisplaatsingen

Aanleiding

Aanleiding

Kinderen horen thuis bij hun ouders en hebben het recht om bij hun ouders te wonen en op te groeien (IVRK, artikel 9). Helaas lukt dat niet voor elk kind en in elk gezin. In 2020 verbleven ca. 40.000 kinderen in pleeggezinnen, gezinshuizen of andere vormen van jeugdhulp met verblijf (CBS 2020). Alhoewel een uithuisplaatsing kan bijdragen aan de acute veiligheid van een kind, brengt het ook diverse risico's met zich mee op de korte en lange termijn, zoals een breuk voor het kind met de vertrouwde omgeving, het risico op breakdown en overplaatsing in het nieuwe gezin, loyaliteitsconflicten en wantrouwen in de hulpverlening. Een belangrijk vraagstuk is hoe we kinderen zo thuis mogelijk kunnen laten opgroeien en het aantal uithuisplaatsingen kunnen verminderen. Binnen Jeugdbescherming west doen we daarom praktijkonderzoek, om te onderzoeken hoe we kinderen zo thuis mogelijk kunnen laten opgroeien. Vanuit de overkoepelende onderzoekslijn is dit deelonderzoek gericht op de rol van netwerk tot stand gekomen.

Doel onderzoek

Het doel van dit deelonderzoek is om samen met ervaringsdeskundigen op het gebied van uithuisplaatsing te onderzoeken welke rol het netwerk speelt en kan spelen bij het zo thuis mogelijk op laten groeien van kinderen, ook als er ernstige zorgen zijn over de veiligheid van het kind. Daarnaast willen we in dit onderzoek ervaring opdoen in het doen van participatief onderzoek binnen de jeugdbescherming en hiervan leren. Met als doel dat we in de (praktijk) onderzoeken van Jeugdbescherming west werken vanuit de visie dat verschillende vormen van kennis (ervaringskennis, wetenschappelijke kennis en praktijkkennis) gelijkwaardig en aanvullend zijn op elkaar. Zodat onze onderzoeken zo goed mogelijk aansluiten op de leefwereld van gezinnen en de praktijk van jeugdbeschermers.

Onderzoeksvraag

Welke rol speelt het netwerk in het voorkomen en verkorten van uithuisplaatsingen?

Methode

Met behulp van financiering door fonds1818 is er gekozen voor een participatieonderzoek. Het onderzoekteam bestaat uit drie ervaringsdeskundigen en één onderzoeker vanuit Jeugdbescherming west. Elke stap van het participatieonderzoek zetten zij als team; van het vaststellen van de onderzoeksvraag, het afnemen van interviews en het coderen daarvan, tot het delen van de resultaten. Elke fase van het participatieonderzoek is gericht op maximale participatie van ervaringsdeskundigen. In totaal hebben er 13 respondenten deelgenomen aan verschillende focusgroepen. De deelnemers vervullen allen een rol als netwerk in een situatie waarin er ernstige zorgen zijn over de veiligheid van een kind. Als informeel netwerk (opa, oma, tante (eventueel in de vorm van netwerkpleegzorg) of vrijwilliger), dan wel als formeel netwerk (JIM, buurtwerk).

Leren van de resultaten

De resultaten van dit participatieonderzoek zullen op verschillende plekken en manieren worden gedeeld. De inhoud en wat wij hebben geleerd wordt door middel van voorlichting gedeeld binnen Jeugdbescherming west, maar ook binnen andere organisaties. Denk daarbij aan vrijwilligersorganisaties, pleegzorg en lokale teams. Wat wij hebben geleerd over het doen van participatieonderzoek binnen de jeugdzorg delen we via samenwerkingen met kennisinstituten, het publiceren van een reflectieartikel m.b.t. dit participatieonderzoek en het geven van presentaties. Wat wij hebben geleerd in dit onderzoek gaat over de rol van het netwerk in brede zin. Bij factoren die van toepassing zijn op formeel dan wel informeel netwerk, wordt dit expliciet benoemd.

Wij komen als onderzoeksteam heel graag bij u langs om de resultaten te delen! U kunt contact met ons opnemen via: onderzoeksteam@jeugdbeschermingwest.nl

Resultaten

Participatieonderzoek:

De rol van het netwerk in het voorkomen en verkorten van uithuisplaatsingen

Resultaten

Als het doel verkorten en voorkomen van uithuisplaatsingen is:

A Hoe zou de begeleiding en het netwerk rondom het kind graag zien?

1. Aansluiten op perspectief van kind(eren) en het gezin zou het uitgangspunt moeten zijn. Daarin kunnen de behoeften (en perspectief) van ouder(s) en kind(eren) verschillend zijn. Juist daarop ook aansluiten.

2. Match: om aan te kunnen sluiten is een match tussen jeugdbeschermer en het gezin ontzettend belangrijk.

3. Wat hebben ouder(s), kind(eren) én netwerk nodig:

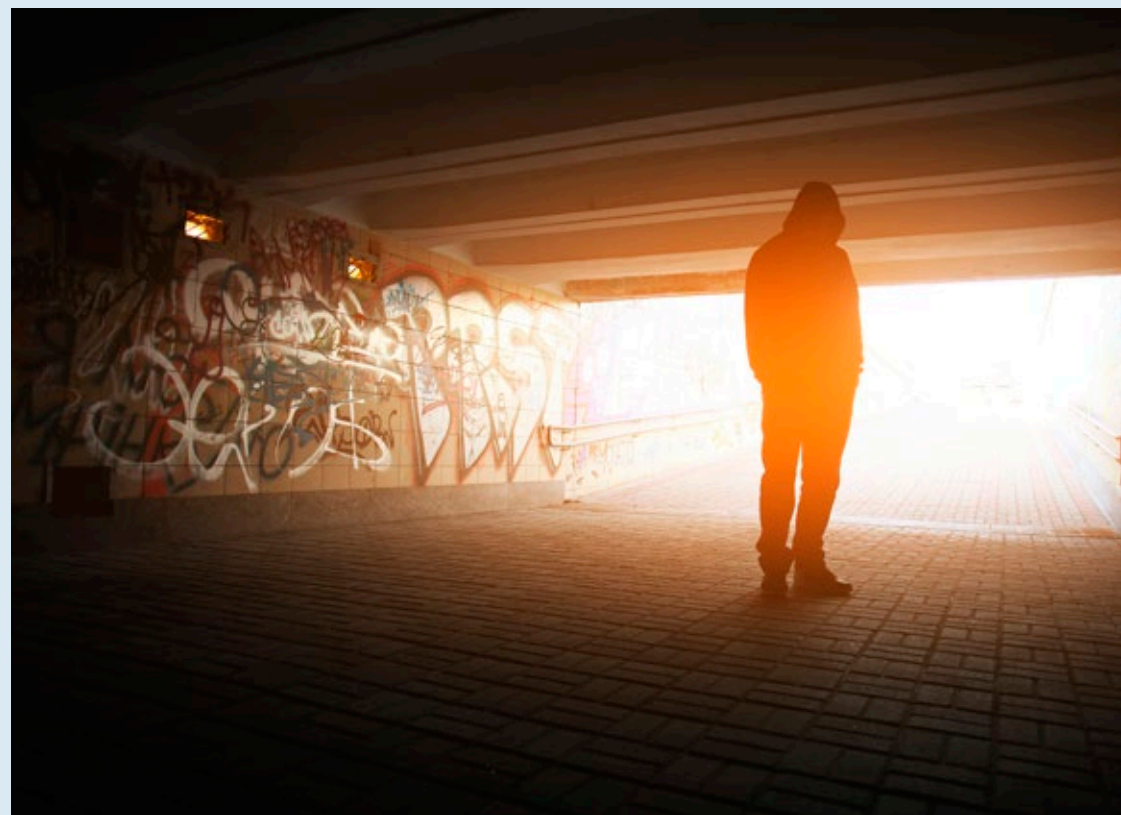
- Dat de ander (jeugdbeschermer, het netwerk, hulpverlening) vrij is van oordeel, niet uitgaat van goed of fout
- Je gesteund voelen, zowel voor ouder(s), kind(eren) als netwerk
- Weten dat er iemand voor je is
- Iemand (vanuit het netwerk) die jou begrijpt, hoort en ziet (vrij van oordeel)
- Ruimte en tijd om stappen te kunnen zetten

4. Besef hoeveel angst er leeft bij gezinnen waar ernstige zorgen zijn over de veiligheid van kinderen

- Angst om je kind(eren) kwijt te raken
- Angst dat er een uithuisplaatsing dreigt als er hulp nodig is of hulpverlening betrokken raakt
- Angst om het “niet goed te doen”
- Angst om fouten te maken

5. Maak gebruik van de krachten binnen het (informele) netwerk

- Je netwerk kan de angst die je voelt om fouten te maken, verzachten
- Het contact dat het gezin met het (informele) netwerk heeft, maakt zichtbaar dat het gezin hulp wil
- Als het netwerk gesteund wordt (o.a. door hulpverlening) kunnen zij alle zorgen bespreekbaar maken
- Netwerk is deelgenoot van de gesprekken die gevoerd worden en plannen die worden gemaakt
- Netwerk is in staat om de vertaalslag te maken tussen ouder(s), kind en de jeugdbescherming
- Het informele netwerk is toegankelijker en het gezin durft opener te zijn, omdat de angst minder groot is
- Zorg voor een heldere scheiding tussen informeel en formeel netwerk

Participatieonderzoek:

De rol van het netwerk in het voorkomen en verkorten van uithuisplaatsingen

Resultaten

Als het doel verkorten en voorkomen van uithuisplaatsingen is:

B Waar loopt u als betrokkene in het netwerk tegenaan?

1. Angst: speelt een rol in wat je durft/kan/wil als netwerk, netwerk loopt hier tegenaan.

- Angst voor de ouder(s)
- Angst voor instanties
- Ouders vertellen hulpverlening niet wat er echt speelt
- Gevoelens van machteloosheid binnen het netwerk, niets kunnen doen brengt schade

2. Wat wil het kind?

- Luisteren naar wat het kind wil
- Betrokkenheid tonen naar het kind
- Kinderen willen gezien en gehoord worden, ze hebben een steunfiguur nodig

3. Wat haalbaar is voor het netwerk, als uitgangspunt nemen

- Er wordt te grote druk op het netwerk gelegd (ook op vrijwilligers)
- Er wordt meer gevraagd aan het netwerk dan zij kunnen geven
- Heb oog voor de gezondheid van het netwerk en de vitaliteit
- Ruimte voor een stap terug na een intense periode
- Als netwerk deel je je omgeving met het gezin! Buurt, school, familie of vrienden.
Wees je ervan bewust, dat levens op die manier vervlochten zijn en dat je de situatie dus niet “afsluit”, zoals na een werkdag.
- Soms is het tijdelijk teveel voor het netwerk → grenzen aangeven/stellen

4. Helderheid over rolverdeling tussen hulpverlening en netwerk

- Evalueren is van de hulpverlening en niet aan het netwerk.
- Wanneer neemt wie welke beslissingen?
- Netwerk en ouders zitten niet altijd op één lijn, bij beslissingen. Hoe ga je daarmee om?
- Waar ligt de verantwoordelijkheid?
- Vertrouwen in de jongere en het netwerk/de JIM, vb. JIM is constante factor van het kind

5. Match en relatie en samenwerking van het netwerk met hulpverlener en instanties

- Juiste match tussen vrijwilliger en gezinnen (bijvoorbeeld cultureel) is soms moeilijk
- Duidelijkheid
- Bereikbaarheid
- Betrokken zijn bij besluitvorming
- Mogelijkheid tot het nemen van eigen initiatief & ‘out of the box’ durven te denken

6. Organisaties voor vrijwilligers (belangrijk informeel netwerk), geremd door randvoorwaarden

- Complexe financiering
- Schotten tussen beleid, bv. jeugd en volwassen
- Steeds opnieuw moeten bewijzen, rapporteren en verantwoorden

Participatieonderzoek:

De rol van het netwerk in het voorkomen en verkorten van uithuisplaatsingen

Resultaten

C Wat heeft voor u de doorslag gegeven om als informeel netwerk betrokken te zijn? Heeft u dit als belastend ervaren?

1. Dit gaf de doorslag:

Weten dat het kind eindelijk veilig zou zijn.

De familie heeft hulp nodig, dus dan help je, dit is onze cultuur.

Niemand kan ooit zoveel liefde geven als je eigen familie.

Ik voel zoveel liefde, zij zijn als eigen kinderen.

Zorgen dat het kind een goede toekomst krijgt.

Op die manier kan ik mijn liefde en genegenheid tonen.

2. Dit vraagt aandacht:

Je hebt een dubbele rol als pleegouder in het netwerk.

Ruimte om als netwerk zelf te kunnen beslissen.

Goed weten wat je aan gaat.

Dat je kunt sparren.

Het is niet aan het netwerk om een oordeel te vormen.

Dat het niet belastend wordt voor je eigen kinderen.

Dat je eigen gezondheid als steunend netwerk voorop blijft staan.

Dat steun een vraag blijft en geen druk erop = belastend.

Participatieonderzoek:

De rol van het netwerk in het voorkomen en verkorten van uithuisplaatsingen

Resultaten

D

Zijn er redenen (binnen het informele netwerk) die voor een andere uitkomst hadden kunnen zorgen?

Dus had het kind dan tóch thuis kunnen blijven wonen, een kortere duur van uithuisplaatsing of was er dan tóch sprake geweest van uithuisplaatsing? Was er een alternatief?

Luisteren naar het kind en kind laten kiezen wie tot steun kan zijn

- Luisteren naar de wens van het kind
- Het kind volgen in de keuze voor een steunfiguur
- Werken vanuit vertrouwen dat er al is (bijvoorbeeld tussen kind en familielid, vriend of andere volwassene)

Meerwaarde informeel netwerk wordt onvoldoende onderkend

- Het informele netwerk is er altijd; niet gebonden aan kantoor tijden
- Er is bij professionals onvoldoende kennis over de meerwaarde van het informele netwerk en hoe hen te betrekken bij grote zorgen over de veiligheid van een kind
- Horen van het netwerk en hen betrekken bij besluitvorming gebeurt niet altijd
- De liefde die er binnen een familie is voor de kinderen, geeft heel veel energie en kracht
- Het informele netwerk (denk ook aan vrijwilligers), kunnen echt HELPEN; met papieren, vragen etc.
- Informeel netwerk zijn hoeft nooit te eindigen, dit kan een leven lang (duurzaam)

Tempo van hulpverlening sluit onvoldoende aan op de situatie

- De ervaring is dat overgaan tot actie juist in complexe situaties, lang op zich laat wachten
- De ervaring van netwerk is dat er vanuit de hulpverlening soms juist ineens versnelling in het proces lijkt te zijn (bijvoorbeeld richting uithuisplaatsing), terwijl de zorgen door het netwerk niet worden herkend.
- Als het tempo niet aansluit, brengt dit extra schade met zich mee voor de mensen die betrokken zijn.

Dit doet er toe in het contact tussen informeel netwerk en de jeugdbeschermer

- Korte lijn
- Menselijk contact
- Regelmatig contact en afspraken over de frequentie
- Toezicht houden op de situatie door de jeugdbeschermer
- Actief werken aan onderling vertrouwen
- Reëel en transparant zijn over zorgen; nu wordt de problematiek regelmatig geminimaliseerd, om maar hulp of steun te kunnen krijgen vanuit het informele netwerk. Hierdoor sluit de hulp juist niet goed aan.

Het kantelmoment van wel/niet goed genoeg/veilig is niet goed te volgen voor het netwerk

- Dat er sprake is van een kanteling (dus van voldoende veilig, naar niet voldoende veilig) komt onverwacht voor het netwerk, dus de uithuisplaatsing ook
- Het is voor het netwerk niet duidelijk wat de “route” is bij ernstige zorgen over de veiligheid
- Hulpverlening is slecht of niet bereikbaar op de momenten als het niet goed gaat

Door een uithuisplaatsing ontstaat spanning binnen het netwerk

- Problemen en oordelen binnen het netwerk worden op scherp gezet
- Zorgt voor ontwrichting binnen het netwerk
- Nodig dat hulpverlening hier actief op acteert: d.m.v. helderheid over het proces en afspraken.

Participatieonderzoek:

De rol van het netwerk in het voorkomen en verkorten van uithuisplaatsingen

Literatuur

- Alderfer, M. A., Kazak, A. E., & Canter, K. (2019). FAMILIES AND THE HEALTH CARE SYSTEM. In *APA Handbook of Contemporary Family Psychology: Applications and Broad Impact of Family Psychology*. American Psychological Association. <http://dx.doi.org/10.1037/0000100-013>
- Axford, N., Bywater, T., Blower, S., Berry, V., Baker, V., & Morpeth, L. (2017). Critical Factors in the Successful Implementation of Evidence Based Parenting Programmes. *The Wiley Handbook of What Works in Child Maltreatment*, 349–366. <https://doi.org/10.1002/9781118976111.ch21>
- Bywater, T. (2017). Effectiveness of Cognitive and Behavioural Group Based Parenting Programmes to Enhance Child Protective Factors and Reduce Risk Factors for Maltreatment. *The Wiley Handbook of What Works in Child Maltreatment*, 328–348. <https://doi.org/10.1002/9781118976111.ch20>
- Berben, E., & Drion, N. (2020). FAMILIEGROEPSPLAN? JA, HET KAN! TIPS EN ADVIEZEN OM SOCIALE NETWERKEN BETER TE BENUTTEN.
- Bosch, H. van den, & Lantinga, M. (2017). *Familiegroepsplan in de jeugdbescherming*. NJi. <https://www.nji.nl/sites/default/files/2021-05/Familiegroepsplan-in-de-jeugdbescherming.pdf>
- Dijkstra, S., Creemers, H., Asscher, J., & Stams, G. J. (2016). *De inzet van familienetwerk-beraden in de jeugdbescherming*. WODC.
- Hodge, L. M., Turner, K. M., Sanders, M. R., & Forster, M. (2017). Factors that influence evidence-based program sustainment for family support providers in child protection services in disadvantaged communities. *Child Abuse & Neglect*, 70, 134–145. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.05.017>
- Hutchings, J., Gardner, F. & Lane, E. (2004). Making evidence based interventions work in clinical settings: Common and specific therapy factors and implementation fidelity. In: C. Sutton, D. Utting & D. Farrington (eds), *Support from the start: Working with young children and their families to reduce the risks of crime and antisocial behaviour*. Research Report 524. London: Department for Education and Skills.
- McLeigh, J. D., Katz, C., & Melton, G. B. (2022). Strong Communities for Children: A Community-Wide Approach to Prevention of Child Maltreatment. *Handbook of Child Maltreatment*, 479–491. https://doi.org/10.1007/978-3-030-82479-2_24
- Molnar, B. E., & Beardslee, W. R. (2013). Community-Level Prevention of Child Maltreatment. *Handbook of Child Maltreatment*, 301–315. https://doi.org/10.1007/978-94-007-7208-3_15
- Nelson-Dusek, S., Idzelis Rothe, M., Roberts, Y. H., & Pecora, P. J. (2017). Assessing the value of family safety networks in child protective services: Early findings from Minnesota. *Child & Family Social Work*, 22(4), 1365–1373. <https://doi.org/10.1111/cfs.12354>
- NJi. (z.d.). Familiegroepsplan in Oldenzaal: Terugblik na een jaar transformatie. <https://www.nji.nl/sites/default/files/2021-05/Publicatie-Familiegroepsplan-in-Oldenzaal.pdf>
- NJi. (z.d.). Samenwerken met informele netwerken. <https://www.nji.nl/culturele-diversiteit/hoe-werk-je-samen-met-informele-netwerken>
- Shapiro, C. J., & Browne, C. H. (2018). *Innovative Approaches to Supporting Families of Young Children*. Springer Publishing.
- Walker, J. S., Seibel, C. L., & Jackson, S. (2017). Increasing Youths' Participation in Team-Based Treatment Planning: The Achieve My Plan Enhancement for Wraparound. *Journal of Child and Family Studies*, 26(8), 2090–2100. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0738-0>
- Watson-Thompson, J., Fawcett, S. B., & Schultz, J. A. (2008). A Framework for Community Mobilization to Promote Healthy Youth Development. *American Journal of Preventive Medicine*, 34(3), S72–S81. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2007.12.016>
- Wijnen-Lunenburg, P., Beek, F. van, Bijl, B., Gramberg, P., & Slot, W. (z.d.). De familie aan zet: De uitkomsten van *Eigen Kracht-conferenties in de jeugdbescherming met betrekking tot veiligheid, sociale cohesie en regie*. In PI Research & WESP.
- William Schrikker Stichting JBJR & JB West. (2018). FAMILIEGROEPSPLAN IN DE JEUGD-BESCHERMING: INSPIRATIE VOOR DE PRAKTIJK.
- Zarit, S. H., Polenick, C. A., DePasquale, N., Liu, Y., & Bangerter, L. R. (2019). Family support and caregiving in middle and late life. *APA handbook of contemporary family psychology: Applications and broad impact of family psychology* (Vol. 2), 103–119. <https://doi.org/10.1037/0000100-007>